

Emotikony a lingvistika

Zuzana Komrsková

Ústav Českého národního korpusu FF UK v Praze

[<zuzka.komrskova@centrum.cz>](mailto:zuzka.komrskova@centrum.cz)

Abstract:

Emoticons and linguistics

The article deals with the structures that are specific to Internet texts and SMS, which are called emoticons (or smileys). The article summarizes the results of scientific literature on the use of emoticons as carriers of emotions in written texts. The first part focuses on their origin, then several different concepts (or definitions) of emoticons are discussed in relation to different functions of emoticons in Internet texts. In addition, a description of the form (of emoticon) and brief characterization of their parts which are supposed to represent eyes, nose, and mouth is included. Different classifications are discussed – e.g. in relation to cultural background or expressed entity. The characteristics of emoticons in the text are discussed in the context of blogs and Internet discussions. In the last part of the article we presented and critically evaluated four studies that deal with emoticons. Each of them is designed with respect to other areas of science – gender studies, psychology and linguistics. The first type of linguistic research compares the use of emoticons in several Indo-European languages, such as English, German, Italian and Swedish, while the second deals with the analysis of emoticons from the NLP point of view.

Klíčová slova / key words:

emotikony, pragmatika, smajlíci, textová analýza
emoticons, pragmatics, smileys, text-analysis

1. Úvod

Internet patří v současné době k jedné z nejrychleji se rozvíjejících oblastí. V souladu se zvyšujícím se počtem internetových uživatelů rostou i možnosti elektronické komunikace. Ačkoli internet jako médium předává mluvené i psané slovo, počet psaných výrazně převažuje. Existuje velké množství komunikačních programů a aplikací, které umožňují svým uživatelům rychlou výměnu krátkých textových zpráv. Ačkoli se chatování podobá (díky rychlosti a přítomnosti obou komunikačních partnerů) mluvené komunikaci probíhající přes telefon, mluvený jazyk předává kromě samotného sdělení další množství metajazykových či parajazykových informací, které mnohdy význam sdělení upřesňují, posouvají či převrací. Právě k signalizaci těchto dodatečných, doprovodných informací slouží v psaném jazyce emotikony.

V tomto článku se budeme zabývat emotikony a jejich vztahem k lingvistice, respektive lingvistickému zkoumání. Zaměříme se na poněkud problematickou definici pojmu emotikon, dále na jejich klasifikaci a využití v internetových textech. Nakonec představíme nejčastější typy lingvistického výzkumu na emotikonech.

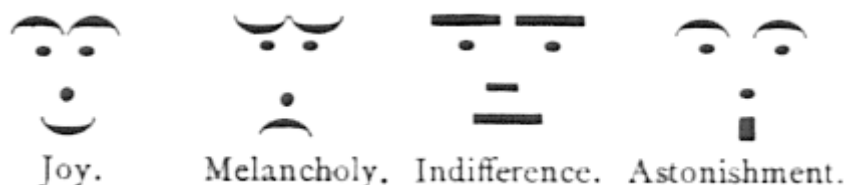
2. Obecně o emotikonech

2.1 Původ emotikonů

O původu emotikonů víme poměrně málo. Spekulace o nejstarších výskytech emotikonů jsou postaveny na současné podobě a chápání emotikonů; bývají za ně

považovány jakékoli souvýskyty interpunkčních znamének, číslic a písmen v psaných textech, nejčastěji v tiskovinách. Je pravděpodobné, že některé z těchto souvýskytů jsou spíše typografickými značkami nebo vznikly nezáměrně.

Mezi tyto údajně první emotikony patří souvýskyt ; a) v přepisu řeči Abrahama Lincolna z roku 1862 v *New York Times*: „I believe there is no precedent for your being here yourselves, (applause and laughter ;) and I offer, in justification of myself and you, that I have found nothing in the Constitution against (Renewed applause).“ Další příklad pochází z amerického satirického časopisu *Puck* (1881). Obrázky zachycující emoce v lidské tváři jsou vytvořeny pomocí znaků kódu ASCII.¹

Obrázek 1: Emotikony v časopise *Puck* (1881).

O jiné zachycení mimiky lidské tváře pomocí schematického obrázku se v roce 1963 pokusil Harvey Ross Ball. Na objednávku americké pojišťovny The State Mutual Life Assurance Company of Worcester vytvořil jednoduchou grafiku k povzbuzení pracovní morálky jejích zaměstnanců. Grafika (označovaná jako *smiley*) představuje žluté kolečko s načrtnutými usmívajícími se rty a dvěma tečkami místo očí. V následujících desetiletích byla grafika používána v reklamě pro prodej či propagaci různého zboží a asociována s heslem „Have a Happy Day“, které k ní bylo doplněno na počátku 70. let 20. století.

Ovšem za tzv. otce emotikonů je považován jiný Američan – Scott Fahlman. Na diskusním webu Carnegie Mellon University navrhl v roce 1982 používat sekvenci znaků :-) na konci diskusního příspěvku myšleného jako vtip a kombinaci :-(u vážně míněného komentáře, respektive u všeho, co není vtip.² Tento způsob se postupně rozšířil za hranice univerzitní komunity do celého internetu a přijal mnohé variace navrhovaných dvou emotikonů.

Odlíšný původ mají tzv. východní emotikony,³ jejichž historie je ještě zastřenější. K jejich rozšíření došlo podobným způsobem jako u Fahlmanových emotikonů – z univerzitních webů (např. JUNETu) do dalších diskusních komunit. Zmínky o nich přicházejí z poloviny 80. let 20. století.

2.2 Vymezení pojmu emotikon

Jakýkoli výzkum je do značné míry závislý na našem vymezení pojmů. Příkladem je samotný pojem emotikon, který se v lingvistice rozšířil cca od konce 90. let 20. století. Svědčí o tom i jeho dosud neustálený gramatický rod, ačkoli femininum (*emotikona*) není příliš časté.

Pojem *emotikon* vznikl jako složenina anglických slov *emotion* a *icon*, a právě kvůli tomu bývá často chápán jako emoční ikona. Tím se míní znak (v Peircově

¹ Takto tvořené obrázky jsou příkladem ASCII artu, výtvarného umění pracujícího s počítačovým textem jako s výtvarným médiem. Osamoceně (tj. mimo text) stojící emotikon lze považovat za příklad ASCII artu.

² Originál tohoto návrhu viz na <<http://www.cs.cmu.edu/~sef/Orig-Smiley.htm>> (cit. 5. 11. 2014).

³ Vysvětlení pojmu v kapitole 2.3 (s 5).

klasifikaci na ikon, index a symbol), jehož funkcí je zobrazovat emoce pisatele. S touto definicí emotikonu se setkáváme nejčastěji, a to jak ve slovnících (např. *The New Hacker's Dictionary*, *The British and World English dictionary*, *Slovník neologismů 2*), tak na internetu (např. ve Wikipedii), a dokonce i v literatuře o elektronické komunikaci (např. Baron, 2000; Crystal, 2001; Provine et al., 2007).

Problematickému pojetí emotikonu ve smyslu neverbálního indikátoru emočního stavu pisatele se podrobněji věnovaly Dresnerová a Herringová (2010). Upozorňují především na to, že emotikony symbolizující lidskou tvář (*facial emoticons*) nemusí vyjadřovat pouze jednu emoci nebo emoce vůbec. Za příklad si berou emotikon s vystrčeným jazykem :-p nebo ;-p, který podle různých zdrojů může představovat např. škádlení, flirtování, sarkasmus, přičemž všechny tyto aktivity mohou být spojeny s emočními stavy, avšak samy o sobě emotikony nejsou. Podobně nejednoznačné jsou významy mrkajícího emotikonu ;-). Podle Dresnerové a Herringové (2010, s. 250) indikují emotikony ilokuční sílu textu, k němuž jsou připojeny, přispívají k jeho pragmatickému významu, a proto jsou částí komunikačního kanálu.

Definice emotikonu také časté odkazují k typickému prostředí, v němž se vyskytují (tj. psaná elektronická/internetová komunikace), způsobu jeho tvoření a správnému čtení (tj. natočením hlavy o devadesát stupňů vlevo či vpravo). Příkladem může být definice od Amaghlobeliové (2012): „An emoticon (word from *emotion* and *icon*) is a facial expression represented by a combination of punctuation mark, letters or other characters, that viewed from the side resembles a facial expression or, more rarely, gestures.“ V následující části textu definici zpřesňuje podle Anisova dělení grafémů (1998, s. 15) na alphagramy, topogramy a logogramy: „Emoticons are pictogram-like units formed with alphagrams and topograms of distinctive significative function, and visually conditioned to the referent.“

V definicích je k emotikonu často odkazováno jako k jistému typu obecného znaku či symbolu (např. Martincová, 2004; Luor et al., 2010), příp. k ikonu, nebo k obrázku (např. Yus, 2011; Amaghlobeli, 2012). Emotikon je chápán jako zjednodušený obrázek lidské tváře vzhledem ke skutečnosti, že jeho části představují nejčastěji oči, nos a ústa. Emotikon může být tvořen libovolným počtem znaků, tj. interpunkčními znaménky, písmeny, číslicemi i speciálními symboly, nejčastěji však dvěma nebo třemi. Varianta složená ze tří znaků může být považována za základní (kanonickou), protože je v ní zachycená celá sekvence oči-nos-ústa, zatímco varianta se dvěma znaky obsahuje jen oči a ústa. Data ukazují, že uživatelé střídají obě tyto varianty i v rámci jednoho textu.⁴ Pokud je počet znaků v emotikonu vyšší než tři, doplňují další znaky přídatné informace, sloužící bližší charakteristice zobrazované lidské tváře, např. vlasy, vousy, vyceněné zuby, klobouk. U emotikonů, které mají představovat konkrétní osobu (viz příloha 1), je emotikon tvořen vždy více než třemi znaky. Emotikon může být překvapivě tvořen i jedním znakem, pak je tento znak násoben (minimálně jednou), aby byl v textu emotikon odlišitelný od jednopísmenných slov a ostatních symbolů a značek. Jednotlivé znaky tvořící emotikon jsou vázané jednotky, každá se svým významem podílí na významu celku, jako osamocené jednotky však znovu nesou význam původního písmena, číslice, znaménka apod. Najít a rozkódovat emotikony v textu občas není snadné.

⁴ Bližší analýzou variant s nosem a bez nosu se zabýval Schnoebelen (2010).

2.3 Klasifikace emotikonů

Emotikonů existuje velké množství, nové neustále vznikají, proto žádný jejich seznam nemůže nikdy být úplný a nikdo nemůže říci, která jejich varianta je základní (kanonická). Přesto lze emotikony třídit podle různých kritérií.

Prvním kritériem je kulturní prostředí, v němž vznikají. Výše jsme se setkali s pojmem východní emotikon. Ten odkazuje k emotikonům původem z Japonska, které jsou typičtější a frekventovanější ve východní Asii. Jejich opakem jsou západní (či evropské) emotikony, za jejichž tvůrce je považován Scott Fahlman. Východní emotikony se na rozdíl od západních čtou horizontálně, není potřeba otáčet hlavou na stranu, abychom viděli sekvenci očí, nosu a úst. Východní emotikon vyjadřující radostné pocity, úsměv či štěstí vypadá následovně ^_^ a můžeme si povšimnout, že je tvořen pouze očima a ústy. U východních emotikonů jsou nos a ústa často k nerozeznání, protože tentýž znak (např. malé o) může znamenat obě obličejové části. Vzhledem k tomu, že nos bývá u západních emotikonů často vypouštěn, lze očekávat, že nos bude v emotikonu v případě, že bude mít pro jeho celkové vyznění důležitý význam. Následující tabulka ukazuje nejčastější východní emotikony a jejich význam.

^_^ (° °) (^_^)/ (^O^)/ (^o^)/ (≧▽≦)/ (^o^) (·ω·) ^ω^	radost, štěstí, úsměv
(>_<)>	starosti
(^_^;) (-_-) (~_~;) (·。·;) ^^; ^_^; (#^.^#)	nervozita, ostych, rozpaky
(^_-)(^_-)-☆	mrkání
((+_+)) (+o+) (° °) (° °) (° °) (° ° >)	zmatení
('_') (/_;) (T_T) (;_); (;_); (;O); (:_); (ToT) ;n; ;; Q.Q T.T	smutek, pláč
(=_=)	únava
(-_-)zzz	ospalost, spánek
[*_*]	láska, zamilovanost
8[>_<]8	zlost, vztek, naštvání

Tabulka 1: Východní emotikony (výběr).

Západní emotikony se od východních tedy liší zejména natočením. Kromě něj můžeme rozeznat i nuance v konkrétních znacích tvořících emotikon. U západních jsou např. oči častěji tvořeny dvojtečkou (:), u východních dvěma karety (^). Následující tabulka ukazuje nejčastější západní emotikony a jejich význam.

:-) :) :o) :] :3 :c) :> =] 8) =) :} :^)	smích, štěstí, radost, vtip
:-D 8-D xD XD =D =3 B^D	hlasitý smích

:-(>:[:-c :-< :< :-[:{	smutek, mračení se, nelibost
;(smutek, sarkasmus
:- :@ >:(naštvaní, vztek
:!-(pláč
:!-) :')	smíchy pláču, „slzy štěstí“
:* :^* ('}')	polibek
;-) *-) ;-] ;D ;^) :-,	mrkání
>:P :-P xp XP :-p =p :-P :p :-b	vyplazený jazyk, výsměch, škodolibá radost
:o >:O :-O 8-o	překvapení, šok, křik
(-:	levák
:-X :-#	mlčení

Tabulka 2: Západní emotikony (výběr).

Další kritérium pro třídění vychází z významu emotikonů. Pokud budeme uvažovat o emocích, můžeme emotikony roztřídit na pozitivní a negativní ve shodě s tím, které emoce jsou pro nás (spíše) pozitivní (typickým představitelem je :) a negativní (např. :(). Kvůli nezařaditelnosti některých emotikonů na emoční škálu (protože nemusí vyjadřovat konkrétní emoci), zavádíme třetí skupinu: neutrální či ostatní, do níž bychom mohli zařadit např. (-:, který by měl znázorňovat leváka (lépe řečeno ukazovat, že jeho autor je levák)).

Emotikony můžeme klasifikovat podle toho, jakou skutečnost vyjadřují. Může jít jak o anonymní lidské tváře (např. :-) nebo ☺), tak konkrétní postavy (např. Santa Claus <|:}) nebo Jiří Paroubek :-°(nebo upír :-[]), dále o zvířata (např. myš <:3)~), rostliny (např. růže @(--`--`---) i věci (např. srdce <3). Při tvoření emotikonu, který má znázorňovat vybranou skutečnost či osobu je nejdůležitější vystihnout její nejvýraznější distinktivní prvek (v Paroubkově případě jde o pihu nad horním rtem, u Santa Clause jde o vysokou čepici a plnovous, u upíra o vyceněné řezáky).

Další klasifikaci nabízí Amaghlobeliová (2012).⁵ První skupinu tvoří tzv. typografické emotikony, které jsou tvořeny vybranými znaky (interpunkčními znaky, číslicemi, grafémy a jinými symboly), jde tedy o emotikon v této podobě: :-). Druhou skupinou jsou grafické emotikony, které představují emotikon v podobě obrázku, např. ☺. Ve vybraných textových editorech a programech (např. MS Word, chat na Facebooku) se typografické emotikony automaticky převádějí na grafické. Třetí skupinou jsou verbální emotikony. Jedná se o slovní zachycení významu emotikonu uzavřené nejčastěji v uvozovkách, např. „Happy Smiley“. Tato skupina je podle autorky nejméně frekventovaná, což souvisí samozřejmě s tím, že verbální emotikony mohou snadno vplynout do ostatního textu a nebyť rozluštěny.

⁵ Její klasifikace se téměř shoduje s klasifikací nastíněnou v bakalářské práci Komrskové (2010), která dělí emotikony na grafické a textové (totožné s typografickými).

2.4 Funkce emotikonů v textu

Emotikony jsou funkční jednotky textu. O jejich významu pro interpretaci sdělení se nevedou spory, protože je problematické již stanovení jejich funkcí. V definicích emotikonu se objevuje nejčastěji vyjadřování emocí, jak jsme ukázali v kapitole 2.2, neplatí to pro všechny emotikony. Jedná se o všech šest obličejových vyjádření emocí: hněv, odpor, strach, smutek, překvapení, štěstí (Bäumlová, 2006). Negativně chápané emoce (zejména hněv, odpor, smutek) však nejsou zastoupeny v počtu používaných a vytvářených emotikonů stejně jako pozitivně chápané. Emoční vyjádření shrnují Luor et al (2010, s. 890) pod obecný termín expresivity: „Emoticons can be considered a creative and visually salient way to add expression to an otherwise strictly text-based form.“

Jiné pojetí funkcí podávají Dresnerová a Herringová (2010, s. 250): „(a) emoční indikátory zobrazované přímo mimikou, (b) indikátory neemočního významu zobrazovaného běžně mimikou, (c) indikátory ilokuční síly, které nejsou zobrazovány běžně mimikou.“ Emotikony přidávají textu pragmatický význam, jsou tedy do jisté míry obdobou mimiky, gest a suprasegmentálních jazykových prostředků (např. intonace).

Emotikony také mohou nahrazovat interpunkci. (Markman – Oshima, 2007; Komrsková, 2010) To znamená, že jsou použity v místě, kde by měla být čárka, tečka, středník, vykřičník apod. Nezastupují však otazník. V mnoha případech je emotikon použit jako náhrada interpunkce nesystematicky, často se interpunkce a emotikon kombinují.

V následující ukázce vidíme, na jakých místech v textu jsou emotikony (kurziva ZK) použity.

LOL

13. ledna 2014 v 16:35 | Dennise~ | My Diary ~ Cawww

Omlouvám se za to, že jsem nic nepsala > nebylo co. Nebo jsem spíš nevěděla co, a byla jsem zahraná do her :) (hahaa xxx)

No, dneska jsem happy, dostala jsem 1 z matiky ^^ úspěch :33 Na jednu online hru jsem se vrátila asi po roku, a zase mě začala bavitt O.o a sere mě , že nemam v bance kartu. (Jako jsou ty pay card bo co xD) Protože bych si chtěla na té hře něco koupit. Vím vím, že se nemají dávat reálně peníze do her, ale já už jsem taková :x :D

Jdu oběhnout affs, pak cvičit, a pak se učit (až naposled) :DD

Bye bye lovee ^^

Ukázka 1: Blog (zdroj: <gotswag.blog.cz>, cit. 13. 4. 2013).

V textu se vyskytuje celkem deset emotikonů. Objevují se zejména na konci větných celků, kde nahrazují koncovou interpunkci. Interpunkce ovšem není zcela vynechaná. Vidíme, že se zde kombinují emotikony východní (O.o nebo ^^) i západní (např. :D). Kromě emotikonu značícího překvapení (O.o) a (nabádání k) mlčení (:x) bychom mohli všechny zařadit k pozitivním, s významem smíchu, radosti, štěstí (^^ a :33), hlasitého smíchu či pobavení (:D a :DD a xD a :) a xxx). Je zde emotikon reduplikovaný, v němž se násobí znak úst (:DD) i jeho základní varianta (:D), dále emotikon zjednodušený pouze na znak úst, který je ale kvůli odlišitelnosti od zbytku textu násoben (xxx). U východního emotikonu ^^ se může zdát, že je také jeden ze znaků násoben, ale není to tak, karety představují oči. Jedná se o tzv. beznosou (či bezústou) variantu.

Význam emotikonů v tomto textu doprovází význam jednotlivých vět či obecně slovního vyjádření. Ve větě „byla jsem zahraná do her :)“ se emotikon pravděpodobně vztahuje ke dvojitému opakování slovního kořenu, které zní autorce vtípně, proto jej opatřuje komentářem v závorce. V něm je verbálně i emotikonem („hahaa xxx“) naznačeno její pobavení. Opakování významu věty či její části formou emotikonu obsahují i následující příklady: „No, dneska jsem happy, dostala jsem 1 z matiky ^^ úspěch :33“ a „Jdu oběhnout affs, pak cvičit, a pak se učit (až naposled) :DD“. Ve větě „Na jednu online hru jsem se vrátila asi po roku, a zase mě začala bavitt O.o“ ukazuje emotikon značící překvapení autorčino překvapení nad tím, že ji stará online hra baví, ačkoli ji předtím přestala hrát. V uzávorkovaném komentáři „Jako jsou ty pay card bo co xD“ se autorka prostřednictvím emotikonu směje zřejmě tomu, že přesně neví, co jsou pay card. Ve větě „Vím vím, že se nemají dávat reálne peníze do her, ale já už jsem taková :x :D“ by se dal první emotikon interpretovat jako nabádání čtenáře k mlčení, že autorka textu vydává za hry peníze, a druhý jako smích, kterým na toto reaguje. Emotikon ^^ doprovází koncový pozdrav, což je obvyklá zvyklost u všech internetových komunikátů s potenciálním čtenářem.

Ukázka č. 2 pochází z internetové diskuse. V ní má uživatel možnost vybrat si grafický emotikon z předdefinované nabídky, zároveň se však typografické emotikony nepřevádějí na grafické. Vidíme další obvyklou konvenci v používání emotikonů – doprovázejí poděkování.

Machalka Extra třída :D
11302 příspěvků
11.11.10 21:31

momi33 píše:

Machalka píše:
Ježíš, to je pitomý 😊 To ta herečka přešla ke konkurenci, co? Aspoň jsem myslím někde zahlídla, že hraje v něčem na Primě 🤔
Momi, díky 🌸😊
A to jako Simona netruchlila? A jak se jmenuje ta nová 🤔

Jmenuje se Romča, a zatím se až na pár vět neprojevila. Je to Simony kamarádka, která jí „náhodou“ volala před tím, než se ukázalo, že Renata dala výpověď. Obešlo se to bez výlevů 😊

Díky moc 😊

Monjie Generální žvanilka
22681 příspěvků
13.11.10 22:37

holky, taky me to chytlo od toho co jsem sedela doma na rizikovem tehotenstvi ted koukam na kazdy dil:)))) skoro

[Nahlásit](#) [Citovat](#) [Zmínit](#) [Napsat příspěvek](#)

Ukázka č. 2: Internetová diskuse (zdroj: <emimino.cz>, cit. 13. 4. 2013).

3. Emotikony ve výzkumu

Výzkumem emotikonů se zabývají různé vědní obory. Z nelingvistických se jedná zejména o psychologii, kterou zajímají především jako symboly zprostředkovávající emoce pisatele, nebo symboly interkulturních rozdílů v chování jedinců (např. Bäumlová, 2006; Park – Baeck – Cha, 2014). Dále jde např. o pedagogiku a didaktiku zaměřenou na výuku cizích jazyků (např. Azuma – Ebner, 2008). Poměrně rozšířený je výzkum emotikonů z pozice genderových studií, vztahující výsledky k rozdílům mezi pohlavím (viz dále).

Z lingvistických oborů se na výzkumu emotikonů podílejí různé podobory a přístupy, např. NLP, kognitivní lingvistika, neurolingvistika, pragmalingvistika, sociolingvistika.

Zaměříme se nyní na několik vybraných studií z různých disciplín, které se výzkumem emotikonů zabývaly.

3.1 Genderová studia

WOLF, Alecia (2000): Emotional expression online: gender differences in emoticon use. *Cyberpsychology and Behaviour*, 3, s. 827–833.

Tato studie se zaměřovala na vztah mezi počtem používaných emotikonů a pohlavím jejich pisatele. Autorka analyzovala komunikaci ve čtyřech nemoderovaných internetových diskusích, celkem 251 příspěvků zveřejněných v průběhu roku 1996. V první diskusi, zaměřené na jídlo, převažovaly ženy. Ve druhé, v níž byl ústředním tématem fotbal, bylo více mužů. Zbýlé dvě byly smíšené, přičemž v jedné se diskutovalo o depresích a ve druhé o rozvodech.

Emotikony autorka rozdělovala do tří skupin: varianty založené na :-), založené na :-(a varianty založené na ;-). Významové kategorie používání emotikonů stanovila následující: 1) škádlení/sarkasmus, 2) humor, 3) smutek, 4) zoufalství, 5) zmatek, 6) nabídnutí omluvy, 7) poděkování anebo vyjádření pozitivních citů, 8) vyjádření solidarity/podpory. Pokud se emotikon nehodil do žádné kategorie, vytvořil novou. V první skupině (jídlo) byl nejfrekventovanějším emotikonem :) (v 93 % ze všech použitých emotikonů). Z významových kategorií výrazně převažoval humor, vyjadřování solidarity, poděkování anebo vyjádření pozitivních citů. Chyběly zde emotikony značící provokaci, škádlení a sarkasmus. Naopak ve druhé skupině byly zastoupeny emotikony pouze k vyjádření sarkasmu, škádlení a humoru. Zde se objevovaly varianty usmívajícího se a mrkajícího emotikonu shodně ve 43 % z celkového počtu použitých emotikonů.

Zajímavější výsledky ukázaly smíšené skupiny. Rozdíl mezi frekvencí používání emotikonů u obou pohlaví se neukázal statisticky signifikantní. V příspěvcích mužů i žen však došlo k nárůstu emotikonů. U žen se při přechodu do smíšené skupiny počet významů vyjadřovaných emotikony snížil, objevily se emotikony vyjadřující škádlení a sarkasmus. Ve smíšeném prostředí se tedy obě pohlaví snaží sobě přiblížit.

V této studii je podle mého názoru nejproblematictější místem již sběr dat. Účastníci internetových diskusí jednak nemusí být ve skutečnosti tím, za koho se zde vydávají (mohou změnit pohlaví), jednak ovlivňuje komunikaci samotné téma. Diskuse o fotbale příliš nepodporuje vyjadřování důků, omluvy nebo solidarity, podobně jako diskuse o jídle škádlení a sarkastické poznámky. Bylo by potřeba stanovit téma neutrální pro obě pohlaví.

3.2 Psychologie

DERKS, Daantje – BOS, Arjan E. F. – VON GRUMBKOW, Jasper (2007): Emoticons and social interaction on the Internet: the importance of social context. *Computers in Human Behavior*, 23, s. 842–849.

Studie si kladla za cíl zjistit vliv sociálního prostředí v chování jedinců na internetu. Vznikla na základě dotazníků rozdaných mezi středoškoláky (průměrný věk 16,5 let), kteří se dobrovolně přihlásili a za odměnu dostali poukázky do kina. Z celkového počtu 157 zúčastněných bylo 67 mužů a 90 žen. Vyplňování dotazníku probíhalo během přestávek nebo volných vyučovacích hodin a nepřesáhlo čtvrt hodiny.

Dotazník sestával z několika krátkých textů z chatu. Texty variovaly v druhu kontextu: buď byly orientovány na vyřešení problému, nebo na socio-emoční stránku komunikace. Oba kontexty byly dostupné buď v pozitivní, nebo v negativní formě. Každý respondent dostal texty pouze s jednou podmínkou. Jeho úkolem bylo reagovat na každý text, a to buď textem, nebo emotikonem z předdefinované nabídky šesti emotikonů, nebo kombinací obého. Nabízené emotikony byly vybrány tvůrci dotazníku na základě nejfrekventovanějších emotikonů, které se objevili v pilotním výzkumu.

Ukázalo se, že emotikony jsou používány častěji v socio-emočním kontextu než v úkolovém (hypotéza 1), což je podle autorů dáno sociálními normami naší společnosti, v níž je přípustnější ukázat své emoce mezi přáteli než mezi spolupracovníky. Druhá hypotéza o vztahu frekvence emotikonů a pozitivního/negativního nastavení textu naopak potvrzena nebyla. „V pozitivních kontextech lidé používají právě tolik emotikonů jako v negativních sociálních kontextech.“ (ibid., s. 846) Třetí a čtvrtá hypotéza byla opět potvrzena. Nejméně emotikonů je používáno v negativním úkolovém kontextu. (hypotéza 3) Kladné emotikony převažují v kladném kontextu a záporné v záporném. (hypotéza 4).

Tento výzkum má několik slabin, kterých si jsou vědomi i jeho tvůrci. (ibid., s. 847) Prezentované chatové texty byly hodnoceny jako vytištěný text. Ačkoli si zachovaly všechna specifika (pokud se zde objevily animované texty nebo obrázky), objevily se v nepřírodném prostředí. Dalším problematickým bodem je potencionální adresát chatu. V úkolovém prostředí se jednalo o spolužáka, s nímž měl respondent problém vyřešit. V socio-emočním kontextu jím byl kamarád. Mezilidské vztahy a konvence mezi komunikujícími mohly hrát také významnou roli při hodnocení textů.

3.3 Mezijazykové srovnání

JANSSEN, Jerom F. – VOGEL, Carl (2010): Emoticonsconsciousness [online]. Příspěvek přednesený na konferenci *COST Action 2102 and euCognition International School*. Vietri sul Mare, Itálie. 21.–26. 4. 2008. Cit. 10. 4. 2014. Dostupné z WWW: <[arXiv:1011.2922](https://arxiv.org/abs/1011.2922)>.

Tato studie se zaměřila na srovnání frekvence a výskytu emotikonů ve čtyřech indoevropských jazycích – angličtině, němčině, italštině a španělštině. Jednalo se o temporální analýzu (66 týdnů) asynchronní elektronické komunikace, konkrétně internetových diskusních fór zabývajících se politikou a vědou. Anglickojazyčná fóra byla považována za zdroj, s nímž byly ostatní jazyky srovnávány. Vzhledem k předpokládané blízkosti germánských jazyků (němčiny a švédštiny) byla vzata do úvahy i italština.

Emotikony byly považovány za „sort of non-linguistic visual feedback mechanism in written media“. (ibid., s. 1) Cílem výzkumu bylo ukázat, zda se interkulturní rozdíly ve verbálním a neverbálním chování přenáší také do asynchronní elektronické komunikace, emotikony tedy sloužily jako nositelé tohoto chování.

V analyzovaných textech bylo detekováno 2161 unikátních typů emotikonů. Všechny emotikony byly rozříděny do tří skupin: pozitivní, negativní, neutrální/nejasné. Na rozdíl od ostatních, v tomto článku zmiňovaných výzkumů byly za emotikony považovány také souvísytky interpunkčních znamének (např. !!! nebo !!?). V celkovém frekvenčním seznamu vedl emotikon :-), následovaný mrkajícím ;-) a beznosým usměvavým :). Mezi deseti nejfrekventovanějšími byly také souvísytky !!! a ??? (klasifikovány jako negativní) a ** (klasifikován jako nejasný).

Výsledná analýza ukázala, že většina diskusních příspěvků (pro všechny analyzované jazyky) neobsahuje žádný emotikon. Jazykem s největším podílem emotikonů v příspěvcích byla němčina. Co se týče dalších jazyků, italská politická fóra obsahují nejvíce negativních emotikonů, švédská politická fóra naopak nejvíce pozitivních. V diskusních příspěvcích týkajících se vědy vykazovala němčina, italština a angličtina více pozitivních emotikonů oproti zbylým dvěma kategoriím, zatímco švédština kategorií neutrálních/nejasných emotikonů.

Největším nedostatkem tohoto textu (a výzkumu) je chybějící interpretace emotikonů. Vzhledem k tomu, že autoři je považují za představitele neverbálního (či nejazykového) vyjádření (chování), jsou asociace spojené s frekvencí tří stanovených skupin emotikonů a jazyků diskusních příspěvků velmi zavádějící a nabízí se proto otázka, proč se autoři nepokusili o interpretaci výsledků. Také zde chybí vymezení pojmu emotikon a s ním spojených kategorií pozitivního, negativního a neutrálního/nejasného.

3.4 Přístup NLP

PTASZYNSKI, Michal et al. (2011): Research on emoticons: review of the field and proposal of research framework. In: *Proceedings of The Seventeenth Annual Meeting of The Association for Natural Language Processing (NLP-2011)*, s. 1159–1162.

Počítačové zpracování přirozeného jazyka, kterým se NLP (zkratka z *natural language processing*) ve stručnosti zabývá, je pro výzkum emotikonů velmi vhodný. Umožňuje jednak zpracování velkého množství dat (kterými internetové texty beze sporu jsou) a jejich kvantitativní zhodnocení.

Otázkou proto zůstává, zda emotikony ještě spadají do dané disciplíny, tedy zda je lze chápat jako jednotky přirozeného jazyka. Ptaszynski et al. (s 1159) na tuto otázku odpovídají přímočaře: „[E]moticons have gained a status of an indispensable means of support for text based messages. This makes them fully a part of Natural rather than Unnatural Language Processing (UNLP).“ Ve svém článku se zabývají obecně všemi emotikony (tj. dle různých klasifikací i frekvencí) a snaží se ukázat přístup, jak k nim při textové analýze přistupovat.

Emotikony jsou vymezeny jako řetězce symbolů zastupující řeč těla v psané komunikaci. Toto pojetí je samozřejmě vhodné pro počítačové zpracování textů a nikterak se nekříží s definicemi jiných přístupů, protože se nesnaží interpretovat funkce emotikonů. Článek nejprve shrnuje tři praktické aplikace pro výzkum emotikonů v NLP (konkrétně: Kernelova metoda pro extrakci a klasifikaci emotikonů, metoda N-gramů pro odhad významu emotikonů, systém CAO pro analýzu japonských emotikonů), poté nastiňuje vlastní výzkumný rámec (viz obrázek 2).

Task to perform with Emoticon	Type of Emoticon (1-line)	
	A (Western)	B (Eastern)
1. Emoticon Detection		
1.1. Input = emoticon?	–	[18]
1.2. In sentence input	[13]	[14, 18]
1.3. In any input	–	[18]
2. Emoticon Extraction		
2.1. From sentence input	–	[14, 18]
2.2. From any input	–	[18]
3. Parsing / Division into semantic areas	–	[8, 18]
4. Semantic Analysis		
4.1. Affect / Sentiment	[12, 13]	[14, 15, 18]
4.2. Actions	[13]	[14]
4.3. Other?	–	–
5. Emoticon Generation	–	[8, 9, 10]
6. Evaluation on		
6.1. emoticons alone	[13]	[14, 15, 18]
6.2. sentences with emoticons	[12]	[8, 9, 10, 18]

Obrázek 2: Rámec NLP pro výzkum emotikonů (převzato z Ptaszynski, 2011, s. 1162).

Výzkum emotikonů z hlediska představeného rámce by probíhal v šesti krocích. Nejprve by program detekoval v textu emotikony, poté je z něj (z celého textu nebo z věty) extrahoval, zařadil nalezené emotikony do předem definovaných sémantických kategorií a určil by, které konkrétní kategorie byly naplněny. V další fázi by porovnal nalezené emotikony s vlastní sadou automaticky generovaných emotikonů, určil by, z jakého emotikony jsou příp. odvozené (např. :-) a :)). Nakonec by došlo k interpretaci, a to jak emotikonů samých, tak vět obsahujících emotikony.

Pro některé kroky už byly vyvinuty potřebné nástroje. Čísla u jednotlivých kroků v obrázku 2 odkazují na literaturu k problematice daného kroku, příp. k již vyvinutým nástrojům. Jak je patrné, autoři se zabývají především východními emotikony, pro něž je tento výzkumný rámec přijatelný. Konkrétní výsledky jednotlivých nástrojů však daný text neukazuje.

4. Závěr

V článku jsme se snažili představit emotikony z pohledu vědy. Kontrastní srovnání definic emotikonu ukazuje na potřebu jeho přesnějšího vymezení, či spíše kritického posouzení tradované definice o emotikonu jako struktuře zprostředkovávající pouze emoce pisatele. S tím souvisí požadavek dalšího zkoumání emotikonů a jejich funkcí v textech. Ukazuje se, že emotikony kromě funkce emoční ikony zastávají také funkci organizační a členicí (jako náhrada interpunkce). Dalšímu zkoumání je třeba podrobit zejména negativní emotikony, které jsou méně frekventované než pozitivní, a emotikony ;) a :p, jejichž význam se ukazuje jako nejednoznačný, a tudíž nejproblématictější.

Literatura:

AMAGHLOBELI, Natia (2012): Linguistic features of typographic emoticons in SMS discourse. *Theory and Practice in Language Studies*, 2(2), s. 348–354.

- ANIS, Jacques (1998): *Texte et ordinateur: L'écriture réinventée*. Bruxelles: De Boeck Université, coll.
- AZUMA, Junichi – EBNER, Martin (2008): A stylistic analysis of graphic emoticons: can they be candidates for a universal visual language of the future? In: Joseph Luca – Edgar R. Weippl (eds.), *Proceeding of World Conference on Educational Media, Hypermedia and Telecommunications (ED-Media)* [online]. s. 972–979. Cit. 20. 5. 2014. Dostupné z WWW: <<http://www.editlib.org/j/EDMEDIA/v/2008/n/1/>>.
- BARON, Naomi S. (2000): *Alphabet to Email: How Written English Evolved and Where It's Heading*. New York, NY: Routledge.
- BÄUMLOVÁ, Barbora (2006): *Tajemství lidského úsměvu*. Praha: Triton.
- CRYSTAL, David (2001): *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DERKS, Daantje – BOS, Arjan E. R. – VON GRUMBKOW, Jasper (2007): Emoticons and social interaction on the Internet: the importance of social context. *Computers in Human Behavior*, 23, s. 842–849.
- DRESNER, Eli – HERRING, Susan C. (2010): Functions of the nonverbal in CMC: emoticons and illocutionary force. *Communication Theory*, 20, s. 249–268.
- FAHLMAN, Scott E (n. d.): *Smiley lore :-)* [online]. Cit. 23. 4. 2014. Dostupné z WWW: <<http://www.cs.cmu.edu/~sef/sefSmiley.htm>>.
- JANSSEN, Jerom F. – VOGEL, Carl (2008): Politics makes the Swedish :-) and the Italians :-(. In: Ahmad Khurshid (ed.), *Sentiment Analysis: Emotion, Metaphor, Ontology and Terminology*, s. 53–61.
- JANSSEN, Jerom F. – VOGEL, Carl (2010): Emoticonsconsciousness [online]. Příspěvek přednesený na konferenci *COST Action 2102 and euCognition International School*. Vietri sul Mare, Itálie, 21.–26. 4. 2008. Cit. 10. 4. 2014. Dostupné z WWW: <arXiv:1011.2922>.
- KOMRSKOVÁ, Zuzana (2010): *Emotikony a jejich využití v současných textech* [bakalářská práce]. Praha: PedF UK v Praze.
- LUOR, Tainyi et al. (2010): The effect of emoticons in simplex and complex task-oriented communication: an empirical study of instant messaging. *Computers in Human Behavior*, 26, s. 889–895.
- MARKMAN, Kris M. – OSHIMA, S. (2007): *Pragmatic play? Some possible functions of English emoticons and Japanese kaomoji in computer-mediated discourse*. Příspěvek přednesený na konferenci *Association of Internet Researchers Annual Conference 8.0: Let's Play!* Vancouver, B.C., 17.–20. 10. 2007.
- MARTINCOVÁ, Olga et al. (2004): *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha: Academia.
- BAEK, Young Min – CHA, Meeyoung – PARK, Jaram (2014): Cross-cultural comparison of nonverbal cues in emoticons on Twitter: evidence from big data analysis. *Journal of Communication*, 64, s. 333–354.
- PROVINE, Robert R. – SPENCER, Robert J. – MANDELL, Darcy L. (2007): Emotional expression online: emoticons punctuate website text messages. *Journal of Language and Social Psychology*, 26, s. 299–307.
- PTASZYNSKI, Michal et al. (2011): Research on emoticons: review of the field and proposal of research framework. In: *Proceedings of The Seventeenth Annual Meeting of The Association for Natural Language Processing (NLP-2011)*, s. 1159–1162.
- RAYMOND, Eric S. (1996): *The New Hacker's Dictionary* [online]. Cambridge, MA: MIT Press. Cit. 13. 5. 2014. Dostupné z WWW: <http://www.outpost9.com/reference/jargon/jargon_toc.html>.

- SCHNOEBELEN, Tyler Joseph (2012): *Emotions Are Relational: Positioning and the Use of Affective Linguistic Resources* [Ph.D. Thesis]. Stanford, CA: Stanford University, Department of Linguistics.
- YUS, Francisco (2011): *Cyberpragmatics: Internet-Mediated Communication in Context*. Amsterdam – Philadelphia, PA: John Benjamins.
- WOLF, Alecia (2000): Emotional expression online: gender differences in emoticon use. *Cyberpsychology and Behaviour*, 3, s. 827–833.

Internetové zdroje:

- <www.emimino.cz>. Cit. 13. 4. 2013.
- <www.gotswag.blog.cz>. Cit. 13. 4. 2013.
- <www.oxforddictionaries.com>. Cit. 13. 4. 2013.

Zusammenfassung:

Emoticons und Linguistik

Der Artikel befasst sich mit den Strukturen, die für Web-Texte und SMS-Nachrichten spezifisch sind. Diese Strukturen werden Emoticons (oder Smileys) genannt. Dieser Artikel fasst die Ergebnisse der wissenschaftlichen Literatur zur Verwendung von Emoticons oder Smileys als Träger von Emotionen in den geschriebenen Text zusammen. Der erste Teil berichtet über ihre Herkunft, auch ihre anderen Konzepte (oder Definitionen) werden in Bezug auf ihre verschiedenen Funktionen in Web-Texten diskutiert. Es werden unterschiedliche Klassifikationen – z.B. in Bezug auf den kulturellen Hintergrund oder die ausgedrückte Realität besprochen. Die Merkmale von Emoticons im Text werden am Beispiel von Blogs und Internet-Diskussionen diskutiert. Im letzten Teil des Artikels werden vier Studien vorgestellt und kritisch bewertet, die sich mit Emoticons befassen. Jede ist in Bezug auf andere Bereiche der Wissenschaft konzipiert – Geschlechterforschung, Psychologie und Sprachwissenschaft. Erste (von zwei) Sprachforschung vergleicht die Verwendung von Emoticons in verschiedenen indogermanischen Sprachen (Englisch, Deutsch, Italienisch und Swedisch), während die zweite sich mit der Analyse von dem NLP-Ansatz befasst.